

תנועת הנוער התורני לאומי
הראשונה בישראל

הועידה הי"ט - תורה עם דרך ארץ ישראלית

חוברת לציר

עזרים

100
ומעבר

הועידה הי"ט - תורה עם דרך ארץ ישראלית

תנועת הנוער התורני לאומי
הראשונה בישראל

עזראים
10 ומעבר
הועידה הייט - תורה עם דרך ארץ ישראלית

ציר יקר!

ברוך\ה הבא\ה! נבחרת להיות ציר בוועידה הייט - ועידת ה-100! זה אומר שיש לך אחריות גדולה וכפולה. מצד אחד תפקידך הוא לייצג את הסניף ולהביא את הקול שלו ואת ההצעות עליהן חשבתם בסניף ולנסות לקדם אותן כמה שיותר. מצד שני - התפקיד שלך הוא לחשוב בראש של תנועה. האחריות היא לא רק על הסניף, אלא על כל התנועה, וגם למספר השנים הקרובות...

עבור רוב הצירים (כולל צירי ההנהלה והבוגרים) זו הפעם הראשונה שבה הם משתתפים בוועידה, ולכן, על מנת לפזר את הערפל סביב הוועידה, החלטנו לכתוב את הדברים החשובים ולדאוג שהם יגיעו אליכם לפני שניפגש בשבת ההכנה לוועידה.

תוכן עניינים

4.....הקדמה.....

5..... אז מה זה ועידה בכלל?.....

5..... מה תפקידכם כצירים?.....

6..... על מה מחליטים?.....

7..... תהליך הועידה.....

8..... מה זה אומר?.....

10..... קצת מושגים.....

11..... מוסדות הוועידה:.....

11..... נשיאות.....

11..... ועדה מתמדת.....

11..... מקצועות.....

12..... מה צריך לעשות לוועידה הסניפית?.....

13..... ועדות משנה.....

13..... עזראים מאה ומעבר:.....

13..... סמלים מאה ומעבר:.....

13..... מגשימים מאה ומעבר:.....

13..... מחנכים מאה ומעבר:.....

14..... סניפים מאה ומעבר:.....

15..... תורה עם דרך ארץ ישראלית - הגדרה.....

16..... מאמרים.....

17..... תורה עם דרך ארץ ישראלית או עם ישראל ארץ ישראל תורת ישראל- שאול דה מלאך.....

21..... תורה של "מעבר" - הרב קובי בורשטיין.....

27..... תורתו של משיח - הרב אורי שרקי.....

הקדמה

לא אחת אנו נדרשים לשאלה האם יש הבדל בין תנועת נוער לבין בית הספר. לא אחת אנו נשאלים ושואלים האם יש צורך בתנועת נוער, או שמא מקומה במערך החינוכי לא ברור, ואולי יש לבטלה מהעולם. ויותר מכך, פעמים אנו מגלים ניגודים שונים בין החינוך בתנועה במסגרת הבלתי פורמאלית, לבין החינוך בבית הספר במסגרת הפורמאלית. ואז צצה ועולה, ביתר חריפות, שאלת מקומה של תנועת הנוער בכלל, ומול בית הספר בפרט.

הוועידה היא התשובה. המסגרת הזו שאנו נערכים לקראתה בימים אלו, המסגרת הזו המתקיימת אחת לארבע שנים היא התשובה הטובה ביותר לשאלת ההבדל בין תנועת נוער לבין בית הספר ולשאלת מקומה של תנועת נוער בכלל. צריך להכיר על מנת להבין. רק אחרי שנברר לעצמנו מהי ועידה, מהו תפקידה ומה כוחה, נוכל לענות על השאלה הנ"ל. רק לאחר בירור וליבון יסודי של כל הנ"ל נבין את עומק ההבדל בין תנועת נוער לבין בית הספר.

היכולת שלכם, חניכים ומדריכים, להשפיע על התנועה כולה, היא ההבדל המהותי בין תנועת נוער לבין בית הספר. לא בכל שנה נופלת הזדמנות כזו של ועידה המעלה לדיונים נוקבים את כל הנושאים העומדים על סדר יומנו התנועתי, הלאומי והציבורי, יהיו בעיתיים ככל שיהיו. אין אנו בורחים מהתמודדות, אנו נדרשים ונתבעים להתמודד עם כל השאלות ולתת את התשובות - יהיו קשות ככל שיהיו...

היכולת שלכם להשפיע על מהלך הדיונים, היכולת שלכם להביא את הוועידה לקבל החלטות משמעותיות ברמת הפרט וברמת הכלל, בהתייחסות לעבודה פנים-תנועתית ובהתייחסות לאירועי התקופה כתנועה מחנכת, כתנועה המעצבת את אישיותו של החניך בכל מערכות החיים הפרטיים והציבוריים, היא הנותנת לתנועת הנוער את ייחודה ואת ערכה המיוחד מול כל מסגרות החינוך הקיימות ובתוכן בית הספר. בכך נשאר תנועת הנוער במקומה המכובד כחלק ממערכת החינוך של הנוער בישראל.

בעוד ערכה וייחודה של תנועת הנוער עולה לסדר היום, אין באפשרותנו להמשיך לפני שאנו מבררים לעצמנו מחויבותנו המעשית לכלל ולמשימות הלאומיות והחברתיות הקוראות אותנו אל הדגל, הלכה למעשה.

החוברת מחולקת לשני חלקים מרכזיים:

החלק הראשון מתייחס למסגרת הוועידה- מבנה, תהליך, מושגים וכל המשתמע מכך. החלק השני מתייחס לחלק התוכני של הוועידה והוא בעצם אסופת מאמרים הקשורים לנושא. נושא הוועידה הינו "תורה עם דרך ארץ ישראלית" ועל כן על כל החלטות הוועידה להיות תואמות להשקפת עולם זו.

בהצלחה גדולה!

בטוח שהולכת להיות לכולנו ועידה מדהימה!
חזקו עזראים מאה ומעבר!

לירן גרוס,
רכז הדרכה ארצי, תשע"ט

אז מה זה ועידה בכלל?

ועידה זה אירוע שקורה אחת לכמה שנים ובו מתכנסת התנועה כולה להחליט על איך תיראה דמותה של התנועה בשנים הבאות. בוועידה, נשב יחד חג"סניקים, מרכזות, בוגרים והנהגת התנועה ונדון, נחשוב, נציע, נתווכח ובסוף גם נגיע להכרעות משותפות שישפיעו על כולנו!

מה תפקידנו כצירים?

התנועה רואה בחג"ס את ליבה של התנועה. זהו המקום של הנוער, זה שרוצה להתנער ממוסכמות ישנות, זה שרוצה לנער את המציאות ולהפיח בה חיים שיש בהם אמת גדולה יותר, אמת ששואפת להפוך את העולם למקום חיובי, הרמוני, שיוזע לאן הוא מכוון.

זה מה שאנחנו מצפים מכם כחג"ס. להיות נערים אכפתיים, שמוכנים להילחם על האמת שלכם גם ברמה הציבורית וכמובן גם ברמה התנועתית. ביקורת היא מסוג הדברים שהפוטנציאל שלהם גדול. ראייה ביקורתית, היא זאת שגורמת לשינויים- אם אני לא מרוצה וביקורתי כלפי מציאות מסוימת- אז אני אשאף לתקן אותה. בעצם הביקורתיות היא המנוע של העולם. על בסיס זה העולם מתקדם! מצד שני, ביקורת עלולה לגרום לניכור, לגאווה ולזריקת אחריות- "אני טוב, כל השאר לא וזו בעיה שלהם...". ברור שלמקום כזה אנחנו לא רוצים להגיע.

אז מה עושים? איך דואגים שהביקורת וההתנערות תהיה חיובית? שתגשים את הפוטנציאל שצפון בה? בעינינו נק' המוצא היא הקריטית, היא זו שתכריע האם הביקורת תקדם או תחליש. אם נקודת המוצא שלנו היא שאנחנו חלק- אז אכפת לנו ואנחנו נבקר כדי שיהיה טוב יותר, אנחנו ניקח אחריות בשינוי המציאות. אבל אם נגיע ממקום שאנחנו חיצוניים למציאות ולא באמת אכפת לנו מה יקרה, אז הביקורת תגדיל את הניכור, ואולי עדיף שבכלל לא תישמע...

נבחרתם להיות צירים בוועידה בה אנחנו קוראים לכם להיות הכי ביקורתיים שאפשר- להיות ביקורתיים ולשנות את המציאות כאשר אתם רואים את עצמכם חלק ממנה ולא חיצוניים לה. הסניף בחר בכם כי הוא מאמין שאתם אלו שתשמיעו קולות מדויקים, אכפתיים ומכוונים גבוה את התנועה. בכל תנועה שמכילה הרבה אנשים יש דברים שיפריעו לנו ושנרצה לתקן ולהשפיע. זו הזדמנות של פעם בכמה שנים- לחשוב מה הייתם רוצים להשפיע ולשנות- ולחתור לשם...

על מה מחליטים?

על מנת לעורר את התיאבון מוגשות לכם החלטות שהתקבלו בוועידות הקודמות! בבקשה 😊

- חזון התנועה נוסח בוועידה! כן כן, כל צירי הוועידה ישבו ועמלו על הנוסח אותו לומדים בסמינריון...
- בוועידה שהתקיימה עוד בגרמניה הוחלט שאפשר לשמוע את יצירת "הבריאה" של היידן. מה אומרים, היום זה היה עובר?
- הוויכוח הגדול שקרע את התנועה לשניים הוכרע בוועידה בגרמניה בו קראה הוועידה לחברי התנועה לעלות לארץ!
- במשך שנים על הבוגר הייתה מוטלת המשימה לחזק את ההתיישבות, הוועידה בשנת 1977 שינתה כיוון וקראה לעסוק בחינוך ובעשייה ציבורית, מוכר לכם?
- שירות לאומי, מוסד שאנחנו כל כך רגילים אליו! בשנת 1953 קראה הוועידה לבנות העזראיות לתרום את חלקן למדינה על ידי התנדבות במסגרת הקיבוץ. מיותר לציין שעד אז לא היה כלל מוסד כזה, והחלטה זו דחפה להקמת מוסד השירות הלאומי, לתפארת מדינת ישראל!
- נחשו מתי החליטה הוועידה על קיבוע שמות הקבוצות? בסה"כ לפני 32 שנים...
- תשאלו את הבוגרים של הסניף שלכם והם יספרו שכשהם היו חניכים בנטעים עוד היתה להם מדריכה... מי לדעתכם החליט לקחת צעד אחד קדימה את נושא הצניעות?
- אז ככה. תנועת הנוער החרדי. תנועת הנוער החרדי לאומי. תנועת הנוער התורני לאומי. תנועת הנוער התורני לאומי הראשונה בישראל. (זאת הוועידה שלנו!!!)
- התנועה רואה בנשים שותפות מרכזיות בבניית התנועה והמדינה - זה מתחיל מעיסוק רציני בתפקידן של העזראיות בהקמת המדינה ובביסוסה, המשיך דרך קביעה לחנך לאורן של דמויות מופת נשיות בסמינריוני ההנהגה לבנות, וגולת הכותרת - הכנסת המשוררת זלדה והמורה ופרשנית התנ"ך נחמה לייבוביץ לפנתיאון התנועה. כבוד!
- הוועידה הקדימה את זמנה וכבר בשנת 1987 קראה הוועידה להיזהר מקידום אישי ללא התייחסות לצרכי החברה...

אז חברה, שתהיה לנו ועידה סוערת, מקדמת, אמיתית ומלאה בחיבור ואכפתיות לתנועה שלנו!
סומכים עליכם!

תהליך הועידה

הצעות
מהסניפים

זמן של כל חניך חגסניק
ובוגר בתנועה להציע
רעיונות ומחשבות עליהם
נרצה לדון בוועידה לקראת
המאה שנים הבאות

שבת סניפית- בה
נעמיק בערכי
ובדרכה החינוכית
של התנועה.

שבת
תנועה

שבת
הכנה

שבת לצירי הועידה, להעמיק
יחד ולהתחיל לפתח את נושאי
התוכן עליהם נרצה לקבל
החלטות בהמשך.

יומיים של מחשבות,
דיונים, הצעות וקבלת
החלטות על דרכה
החינוכית, הרעיונית
והמשימתית של התנועה.
לקראת מאה השנים
הבאות

ועידת
100ה

ועידה
סניפית

זמן לקבל החלטות בסניף!
בניהול והובלה של הצירים.
שם נקבל החלטות סניפיות
והחלטה אחת מתוך
הועידה הארצית.

אירוע זה יתקיים
במסגרת מפעלי
הקיץ ובו יוצגו
כלל ההחלטות
כולל זו שהוכרעה
בסניפים.

אירוע
נעילת
המאה

מה זה אומר?

הצעות מהסניפים: כל חברי התנועה יכולים לעלות הצעות אשר רוצים שיתקיימו בתנועה, על ההצעה לבטא את דרכה של התנועה "תורה עם דרך ארץ ישראלית".

שבת תנועה: שבת שבה מעמיקים בתנועה, ומקבלים את הגרעין החדש לחג"ס. במוצאי שבת זו נבחרים צירי הוועידה על ידי בחירות בסניף.

שבת צירים-שבת הכנה: ביום שישי נלמד את עקרונות המקצועות ונתרגל, ובשבת נעמיק בנושאי הוועידה על מנת להגיע להחלטות המשקפות היטב את הערכים אותם אנו רוצים לקדם. כמו כן, בשבת זו נבחר את הוועדה המתמדת של הוועידה.

חלוקה לוועדות משנה: במהלך הוועידה נעסוק ב5 נושאים בתנועה. על כל ציר לבחור מראש ועדה שבה הוא רוצה להשפיע.

להלן נושאי ועדות המשנה:

עזראים מאה ומעבר - דמות הבוגר העזראי.

סמלים מאה ומעבר - בניית עולם סמלי המשקף נכון את התפיסה העזראית.

מגשימים מאה ומעבר - מהן מסגרות ההגשמה שצריכה לבנות התנועה ולמי, וכיצד עליה לחנך את לשם כך.

מחנכים מאה ומעבר - מהם התכנים, הרעיונות והדרכים לאורן מחנכים בתנועה.

סניפים מאה ומעבר - התנהלותם השוטפת של הסניפים לאור הרעיונות העזראים. בהמשך החוברת יפורט על כל ועדה בהרחבה.

חלוקה למקצועות: על מנת שההחלטות יהיו איכותיות נצטרך לדייק אותם מכמה היבטים. על כן על כל ציר לבחור מקצוע שאותו ילמד ודרך המשקפיים שלו יוכל לבחון את ההצעה ולשפר אותה.

את המקצועות נלמד על ידי אנשי המקצוע העוסקים בהם. המקצועות הם: שיווק, דיבייט, תורה עם דרך ארץ ישראלית, הדרכה, שגרירים וניסוח.

ועידת ה-100: מטרת הוועידה היא לקבל החלטות. כל החלטה עוברת מספר שלבים עד לרגע ההצבעה במליאה:

1. דיון בוועדה שיכריע אם ההצעה עולה לשלב הבא.
2. האקתון - שיפור ודיוק ההצעה כך שהיא תעמוד בכל הפרמטרים הנדרשים להצלחתה.
3. הייד פארק - הצגה חופשית של ההצעה הסופית לצירי הוועידה במסגרת יריד.
4. הצבעה במליאה.

בסיום הוועידה, המליאה תבחר הצעת החלטה אחת שתוחלט במסגרת הוועידות הסניפיות.

ועידה סניפית: את הוועידה הסניפית ינהלו צירי הוועידה, מרכזי חג"ס ומרכזת הסניף. בוועידה זו יתקיימו שני מושבים: מושב סניפי ומושב תנועתי. מושב תנועתי- יעסוק בהצעת החלטה התנועתית אשר ירדה מהוועידה הארצית להחלטות בסניפים. מושב סניפי- יעסוק בהצעות סניפיות אשר חג"סניקים ובוגרים יציעו.

אירוע נעילת ה-100: אירוע זה יתקיים במסגרת מפעלי הקיץ ויהוו אירוע סיום לשנת המאה ויריית פתיחה אל המעבר. במהלך האירוע אף יוצגו כלל ההחלטות התנועתיות של הוועידה (הן הארצית והן הסניפית).

קצת מושגים

ציר- אדם שקיבל זכות הצבעה במליאה וזכות להשתתף בוועדות המשנה. אדם זה יכול להיות חג"סניק, מרכזת, מנחה, בוגר, איש הנהלה ואנשי מועצה. **הצעת החלטה**- הצעה שנדונה בוועדות המשנה. על וועדת המשנה להחליט אילו שבע הצעות החלטה יועלו להכרעה במליאה. (שש יוכרעו על ידי הוועידה הארצית ואחת על ידי הוועידה הסניפית)

הסתייגות- כל ציר בוועידה יכול להגיש הצעה לשינוי או תיקון של כל הצעת החלטה שהיא על פי הנוהל שהוועדה מתמדת תקבע. הסתייגות אינה יכולה להפוך את לב ההצעה אלא להוסיף או לתקן פרט בתוכה.

ועדת משנה- לכל ועדת משנה מגיעות כלל הצעות ההחלטה שנוגעות לאותה ועדה ועל צירי הוועדה להחליט אילו הצעות היא מקדמת. במסגרת הוועדה הצירים לומדים על הנושא לעומק ויכולים לדייק את ההחלטות שהגיעו מהשטח ואף להציע הצעות שכלל לא הועלו. הוועדה צריכה בסיום עבודתה להגיש שש הצעות החלטה להצבעה במליאה.

מליאה- התכנסות של כלל הצירים להצבעה על הצעות ההחלטה. הדיון במליאה מנוהל על ידי הנשיאות ומתקיים באופן רשמי בו הדוברים מביעים את דעותיהם בקצרה. בדיון זה ישנה מגבלה על מספר הדוברים ועל משך זמן הצגת העמדה.

מושב- המליאה בנויה מחמישה מושבים אשר כל אחד מהם עוסק באחד מנושאי ועדות המשנה. בכל מושב הוועידה יכולה לקבל בין אפס לשש הצעות החלטה סופיות, וכן לקבל או לדחות את הצעת ההחלטה המיועדת להכרעה בוועידות הסניפיות.

האקתון- תהליך בו וועדת המשנה מלטשת את הצעות ההחלטה על ידי שימוש בכובעים המקצועיים של הצירים על מנת שההצעות יגיעו מדויקות ואחראיות להצבעה במליאה.

הייד פארק- לפני שהוועידה תצביע על ההצעות במליאה, נקיים יריד בו כל וועדת משנה תוכל להציג את הצעותיה באופן פתוח לכלל צירי הוועידה, להסביר אותן ולשכנע ללא מגבלות הפורמט של דיון במליאה.

מוסדות הוועידה:

נשיאות

הגוף המנהל את הוועידה. בתחילת הוועידה תבחר נשיאות הוועידה אשר תכלול בתוכה חג"סניק , בוגר, מרכזת, איש הנהלה, חבר מועצה.

תפקידי הנשיאות:

1. הנשיאות אחראית על ניהול הדיונים בוועידה ודיון יכול להתקיים רק בנוכחותם.
2. הנשיאות תקבע מועד לכל דיון, זמן לכל דובר וקביעת סדר הדוברים. כמו כן, אחראית הנשיאות על הסדר באולם המליאה ובזכותה להרחיק ציר/ה שמפריע לניהול התקין של הדיונים.
3. הנשיאות תהיה אחראית לניהולן התקין של ההצבעות השונות, הבאתן להצבעה ורישום מסודר של ההחלטות.

ועדה מתמדת

בוועדה המתמדת מספר חברים המייצגים את כלל סוגי הנציגים. אחריות הוועדה:

1. פרסום נהלי ומועדי הגשת ההחלטות וההסתייגויות ולפרסמם באופן גלוי.
2. פרסום כל ההחלטות באופן שישאיר זמן להעלאת הסתייגויות להצעות הנ"ל.
3. איחוד הסתייגויות או הצעות בעלות אופי דומה. (אם מטרת ההסתייגות או ההצגה היא להחליף את הצעת ההחלטה, על הוועדה לשתף את הציר שהעלה את ההסתייגות או ההצעה).
4. על הוועדה לקבל את החלטותיה תוך הסכמה גורפת של חבריה. במידה ואין הדבר מתאפשר, יוכרעו מחלוקות על פי דעת רוב החברים בוועדה (5 מול 3).

מקצועות

מתוך כך שהוועידה מעצבת את פני התנועה לחמש שנים הקרובות לפחות, אנו רואים חשיבות רבה בכך בהצעות אשר מועלות בה (ועתידות להתקבל) יהיו ברף גבוה ואיכותי. על מנת שנוכל לבנות את ההצעות בצורה זו, כל ציר יעבור הכשרה בתחום אשר יבחר להתמקצע בו ועליו יהיה מוטל לוודא שההצעות אשר מועלות בוועדת משנה בה הוא שותף עומדות בקריטריונים של המקצוע שאותו הוא מייצג.

מה צריך לעשות לוועידה הסניפית?

פירוט	אחראי	משימה	נושא
פרסום לחג"סניקים ובוגרים	יו"ר חג"ס, מרכזת וצירי הוועידה	פרסום הוועידה	כללי
דוכן נואמים, דגלים, מקום מתאים ומכובד	יו"ר חג"ס, מרכזת וצירי הוועידה	לדאוג לתפאורה של הוועידה הסניפית	
בחירת מנחים, גיבוש מבנה דיון וכד'	מרכזת וצירי הוועידה	בניית הדיון של הצעת ההחלטה התנועתית	מושב תנועתי
	מרכזת	העברת הצבעת הסניף עבור הצעת ההחלטה התנועתית	
בחירת מס' חג"סניקים שיבנו ויתפעלו את המושב הסניפי	מרכזת	בחירת ועדה	מושב סניפי
בחירת הנושאים הסניפיים	מרכזת (בשיתוף הוועדה)	בחירת נושאים לוועדות	
מציאת מנחים לוועדות - כמס' הקבוצות	מרכזת (בשיתוף הוועדה)	מציאת מנחים	
החלטה על אופן החלוקה וביצוע	מרכזת (בשיתוף הוועדה)	חלוקת החג"סניקים לוועדות	
לרכז את ההצעות ולוודא שהן מנוסחות כראוי	מרכזת (בשיתוף הוועדה)	איסוף ההצעות מהוועדות	

ועדות משנה

עזראים מאה ומעבר:

כיצד אמורים להיראות חיים של אדם בוגר? באיזה אופן הבוגרים צריכים להיות קשורים לרעיונות בהם הם מאמינים וכיצד זה בא לידי ביטוי במסגרות השונות בחייהם? כיצד ממשיכים לשמור על מתח רוחני גם לאחר גיל הנעורים והישיבה?
דמיינתם פעם איך נראה ישוב או גרעין תורני עזראי? איך אנו מצפים שיראה בוגר אחרי שעבר 7 שנים חניך ועוד כמה שנים כחג"סניק? מה מייחד אותנו כעזראים לעומת אנשים אחרים? איזה משימות עלינו לקחת? מה כיווני החשיבה שאנו מעוניינים לייצר בבוגרים שלנו?
העולם בו אנו חיים הפך את הנושאים הללו משאלות מעניינות גרידא לאתגר הנוגע לחיים דתיים בבוגרים שלמים, כיצד חיים בחברה המגשימה את הצו האלוקי של ממלכת כהנים.

סמלים מאה ומעבר:

מה הערך של סמלים? מדוע אנו צריכים אותם? איזה דגלים אנחנו מניפים היום? האם עדיין כולנו צריכים לחיות לאור משהו אחד גדול שמוביל את כולנו?
רוצה למצוא דרכים נוספות לבטא ערכים ורעיונות? מה המנהגים שאנחנו רוצים לשמר? איך את/ה כחג"סניק/ית נותנים עוד קומה לחולצה/לקבוצה או לסמל? איזה דרכים נוספות אנחנו רוצים להנציח את מה שחשוב לנו?

מגשימים מאה ומעבר:

עד כמה ניתן היום לגרום לאדם לממש את הערכים בצורה מסוימת? איזה ערך הכי חשוב להגשים בימינו? האם מרוב ערכים וכיווני עשייה אנחנו כבר לא באמת עושים משהו עד הסוף? האם נותרו ביצות שצריך לייבש?
תמיד חשבת לעצמך שהערכים והחינוך שקיבלנו זה באמת הדרך שלך אבל לא הבנת למה אין לך מסגרות נוספות לבטא את זה? אילו מסגרות אנחנו רוצים לעשות? איזו עשייה מבטאת את הערכים העזראיים בצורה המיטבית ביותר?

מחנכים מאה ומעבר:

חשבת לעצמך פעם למה אלו המסרים שאתה שומע בבית הספר ובבית כנסת הם דומים? למה יש שיחות שאת/ה חושבים שהם שייכות כבר לדור הקודם? מכיר את התשובה מורכב ולא מחליט אם זה התחמקות או באמת ניסיון אמיתי להחזיק כמה ערכים ביחד?
מעניין אותך לקחת חלק בנושאים שהתנועה תעסוק בהם? יש נושא שבוער בך ובא לך לדחוף אותו קדימה? כמה תוכן יהיה תנועתי וכמה יהיה נתון לבחירת הסניפים? נעסוק בנושאים מורכבים יותר או פחות? איזה אמירות חשובות לנו?

סניפים מאה ומעבר:

אז מה אתה אומר, צריך פשוט לתת כמה שיותר חופש והחברה כבר יצליחו או אתה בעד לייצר מסגרות קשיחות? לדעתך יש היום הבדל בין תנועת הנוער לבית ספר? מה מקומו של סניף בהקניית כללים לילד? זה בכלל תפקידו של הסניף? איך נראה הסניף ביום יום? מה ההתנהלות שמיוחדת לכל סניף ומה תנועתו? מה הערכים שחשוב לך שיופיעו בכל סניף? באיזה דרך? אילו החלטות נקבל בנושא המבנים/הצניעות/התקציב/הטכני ובנושאים רבים נוספים שקורים ביום של הסניף?

תורה עם דרך ארץ ישראלית - הגדרה

תורה עם דרך ארץ ישראלית מחוייבת ולומדת את עומק המסורת היהודית כפי שעברה במהלך הדורות.

דווקא כאשר התורה חוזרת למקומה הטבעי בארץ ישראל ניתן וחובה להעמיק במסגרות השונות - תרבות ופוליטיקה, חינוך וצבא, מדע, טכנולוגיה וכלכלה באופן מקצועי וחדשני, יצירתי ורציני. יש לעשות זאת לא כהכרח וכלי גרידא, אלא מתוך כבוד והערכה למסורות לאתיקה ולאמונה של כל תחום ומקצוע. פיתוח תחומים אלו מחייב צמיחה העמקה וגדילה בלימוד התורה וכל חלקיו והקשבה לדבר ה' ולתורה, המורה את רצון הבורא. עיסוק בתחומי התרבות והמעשה והקשבה לצרכים והכיוונים שמציפים והפנמתם יוצרים בלומד והעוסק בהם מבט חדש דרכו הוא מגלה גם בתורה עושר ועומק חדשים. חיבור שדות מקצועיים והתורניים יחד מעמיקים ומגלים את שני התחומים באור חדש ומחזירה את התורה לאכסניה שלה בארץ ישראל על ידי גילויים מעשיים ולא רק תיאורטיים.

האחריות המוטלת עלינו היא להוסיף עוצמות גוונים ותחומים שלמים אשר היו חסרים כאשר נלמדה רק באופן תיאורטי בגלות (בבחינת "הציבי לך ציונים"). חזרה זו איננה רעיון תיאורטי, היא צומחת באופן ממשי על ידי עיסוק בתרבות, בחברה ובסדרי החיים ההולכים ונבנים במדינת ישראל ויהא תעשה על ידי עוד ועוד אנשים אשר ילכו לאור רעיון זה במעשה ביום יום בחיבור והעמקת התחום המקצועי בו הם עוסקים ובו עליהם להתמחות לחדש ולחבר.

על אף הסכנות והקליפות הנמצאות בעולם ובתרבותו, אנו מאמינים כי ניתן להתמודד איתן רק על ידי תפיסה "לכתחילאית", כזו המובילה לעשייה ופעולה בתחומים השונים התרבותיים והחינוכיים מתוך כבוד הערכה והפנמה למציאות, לידע, לתרבות וההתפתחות העולמית. רק למידה והערכה זו מאפשרת מבט חדשני ועמוק ואף ביקורתי בשעת הצורך. עלינו ללמוד את התורה באור חדש המגלה עומקים ותהומות ההולכים מוארים ומאירים אורו של משיח.

כך תורה עם דרך ארץ ישראלית תוכל לקום וללכת ולהאיר.

תנועת הנוער התורני לאומי
הראשונה בישראל

עזרים
100 ומעבר
הועדה הייט - תורה עם דרך ארץ ישראלית

מאמרים

תורה עם דרך ארץ ישראלית או עם ישראל ארץ ישראל תורת ישראל- שאלו זה מלאך

נדמה, כי אין שלא מכיר את השילוש של: עם - ארץ - תורה. שלושה מרכיבים המגדירים את זהותו ואופיו של העם. אלא שהשימוש במושגים אלו לא אומר לנו משהו על אופיים ותוכנם וממילא גם לא מקדם או מלמד אותנו דבר. גם אנגליה מורכבת מ"תורה - עם - ארץ", מה השוני והייחוד של שלושת המרכיבים הללו כלפינו כישראלים?

תורה עם דרך ארץ ישראלית הינה התחלה חשובה בסימון ובירור התוכן שכוללים מושגים "ריקים" אלו. היא עושה כן משום שהיא מתייחסת אליהן לא כאל אוטופיה עתידית רחוקה, אלא מזהה ומחפשת אותם כאן, בחברה בה אנו חיים במדינת ישראל.

תורה עם דרך ארץ ישראלית מכריחה את מי הלומד בה מעבר למחויבות העמוקה ליהדות ההלכתית והרעיונית גם להכיר ולעסוק בתרבות ופוליטיקה, חינוך וצבא, מדע, טכנולוגיה וכלכלה. עיסוק והעמקה בתחומים אלו צריך להעשות מתוך אהבה והערכה לתחומים אלו תוך הפיכתם למשקפיים חדשים דרכן ניתן ללמוד סוגיות תורניות שלמות המאירות עולמות אלו. יש לומר, עד כה (כמעט) בכל פעם בה נעשה ניסיון לחבר ולמצוא התייחסות תורנית - יהודית לתחומי ידע אוניברסליים (צבא, רפואה, תרבות) התמקד הניסיון בבניית המסגרות ההלכתיות הנוגעות לתחום. אלא שאליה וקוף בה. ההלכה עוסקת כמעט תמיד במה "לא" לעשות, לא במה "כן". ממילא, היא הופכת את התורה והיהדות כולה להיות משגיחי הכשרות בקרון המסעדה ברכבת. עד כה, לרוב אל מול "משגיחי הכשרות" עלו קריאות להתקדם בקרונות הרכבת ולהגיע אל הקטר. אלא שעל מנת לעשות כן הכרחי להתחיל במשימה מעט צנועה יותר - להתרחב בקרון המסעדה ברכבת עצמו לתחומים נוספים עוד לפני שמטפסים לראש סולם הקרונות המטפורי.

מעצבי פנים

אמת. להיות מעצבי הפנים של קרון הרכבת ואפילו השף נשמע קוסם ומאתגר הרבה פחות מאשר להשתלט על הקטר. אך הבנה כי תורה עם דרך ארץ ישראלית צריכה להאיר להסביר ולכוון את כל תחומי החיים מכריחה אותנו לפרוט אותה לכיוון מעשי. ניתן לומר באופן מליצי כי תורה עם דרך ארץ ישראלית דורשת התייחסות אל ארבעת השלבים אותם תיארו הראי"ה ביחס לתורה עצמה - כבוד הדת, חיבת הדת, הכרת הדת וקיום הדת כלפי העולם הכללי. זוהי משמעות העומק של קדימת דרך הארץ לתורה, קדימה רחבה הרבה יותר מאשר קדימה כרונולוגית - התורה מופיעה ומתגלית תמיד על גבי המציאות וביחס למציאות. רבוננו של עולם מתגלה ופונה לאדם ולעולם, הוא מתגלה דרך דימויי העולם הזה, דרך השפה, כלי התפיסה, הפסיכולוגיה ועוד ועוד. התורה ניתנת לישראל משום שדרך הארץ הישראלית, עוד בטרם ניתנה תורה מתאימה לה. היא התאימה בכך שסדרי החיים, האופי, התרבות והמסורת של האבות היו כר פורה לבניית סדרי המלוכה והשלטון לאחר שדבר ה' ניתן בסני.

תורה עם דרך ארץ ישראלית טוענת כי ניתן וחובה להעמיק במסגרות השונות - תרבות ופוליטיקה, חינוך וצבא, מדע, טכנולוגיה וכלכלה באופן מקצועי וחדשני, יצירתי ורציני. יש לעשות זאת לא כהכרח וכלי גרידא, אלא מתוך כבוד והערכה למסורות, לאתיקה ולאתוס של

תחומי הידע ושורשיהם. פיתוח תחומים אלו יחד עם גדילה העמקה והקשבה לדבר ה' ולתורה, המורה את רצון הבורא. עיסוק בתחומי התרבות והמעשה והקשבה לצרכים והכיוונים שמציפים והפנמתם יוצרים בלומד והעוסק בהם מבט חדש דרכו הוא מגלה גם בתורה עושר ועומק חדשים. שכלול כלי העולם וההכרה מאפשרים להתגלות האלוקית של התורה להופיע באופן בוהק ומאיר יותר. לשם כך חייבים לחבר ולשכלל את השדות המקצועיים, התרבותיים והתורניים יחד. הדבר מקביל לקצב ההתקדמות הטכנולוגי בו כל פעם מרכיב אחר הופך להיות ה"חסם" - לעתים החסם בחומרה (בזכרון במעבד או בכרטיס המסך...), פעם בתוכנה, לעתים החסם הוא ברוחב הפס. גם במחשבים ברוב המקרים החסם המרכזי ביותר הוא היכולת וההכרות של משתמש הקצה במערכת על שלל אפשרויותיה ויכולותיה.

ברור אם כן כי תורה עם דרך ארץ ישראלית מחויבת ולומדת לעומק המסורת היהודית כפי שעברה במהלך הדורות. אך דווקא הכרה זו מובילה לכך שכאשר התורה חוזרת למקומה הטבעי בארץ ישראל. עלינו להפנים כי על מנת שהעוצמות הגוונים והתחומים הרבים אשר היו חסרים כל כך בתורה כאשר נלמדה רק באופן תיאורטי בגלות (בבחינת "הציבי לך ציונים") יופיעו וישתכללו, הדבר דורש מאיתנו מאמץ אדיר. מאמץ אשר מפאת גודלו של המפעל, דורש לא רק כוחות אדירים, אלא גם שינוי פרדיגמה ביחס לכינון היחסים שבין התורה כפי שנלמדה עד לבין האופנים והדרכים בה תופיעו בכל השדות הנוספים. חזרה זו איננה רעיון תיאורטי, היא צומחת באופן ממשי בתרבות, בחברה ובסדרי החיים ההולכים ונבנים במדינת ישראל.

יתרה מכך, מפעל אדיר זה דורש מהנוטלים בו חלק משימה ארוכת שנים של היכרות ולמידה עמוקה של תחומי קודש וחול. אך הצלחתו של המפעל תלוי לא רק בכמות המוחות והשעות שיוקדשו לה, אלא בנקודת המבט אשר תוביל את מוחות אלו. האתגר המוצע דורש אנשים שונים הפועלים ומכירים שדות ידע שונים מאוד זה מזה לא רק מצד תוכנם, אלא הרבה מעבר לכך במתודה ובצורת החשיבה על כל תחום ותחום. לא הרי הי טק ככלכלה, ולא מוסיקה כפוליטיקה. אנשים אלו, אשר נדרשת מהם הצטיינות, בקיאות ואהבה לתחום אותו בחרו נדרשים להמשיך להתפתח ולהעמיק בתורה ובדבר ה' על מנת לאפשר הפריה והעמקה שבין התחומים. לא ניתן לגייס את האנרגיה הנדרשת לשם כך ללא אמונה כי הדבר ניתן והכרחי להעשות. ללא ודאות ואמונה פנימית עמוקה הן בכך שהעמקה בתורה אכן תחדש ותאיר את תחומי הידע המקצועיים, אך לא פחות חשוב מכך באשרור ביחס למבט המופנה כלפי פנים - הכרה בכך כי ביכולתו של הפרט הבודד להיות מי שמגלה מראה ומחדש את התחום. תפיסה זו דורשת תעוזה ענווה ואמונה עצמית רבה.

עמדנו אם כן, על שלושה מרכיבים המסמנים את תורה עם דרך ארץ ישראלית מהי -

- א. כבוד הערכה ובקיאות בדרך הארץ הישראלית
- ב. שינוי פרדיגמה הנוגע אל הקודש והתחומים אליהם הוא פונה מופיע ומתייחס
- ג. אמונה בחשיבותו של המפעל וביכולותינו לקדם אותו

אימוץ שלושת העקרונות הללו מוליכים מבט המאפשר כינון נכון של היחסים שבין הקודש והחול, התורה ודרך הארץ הישראלית ההולכת ונבנית יחד עמה. מבט הרואה בתורה ובדרך הארץ מרכיבים שונים זה מזה, אין מדובר בסינתזה בין שני תחומים הנמצאים על ציר מקביל. דווקא השוני שבין התחומים מאפשר הרכבה עצמית המפרה ומחזקת את שני התחומים מבלי לאבד את

חיוניות המסורת ומבלי לראות בכל מה שאיננו תורה מבנה זמני העתיד להעלם לכשיבוא משית. ממילא, תורה עם דרך ארץ ישראלית מכוננת תהליכי רצוא ושוב מובנים בין התורה אל דרך הארץ. תהליכים הנוגעים לא רק ללימוד התיאורטי, אלא בעיסוק היומיומי דרך הציבוריות הישראלית המורכבת מהאנשים והמוסדות הפועלים ומעצבים אותה. רבים וטובים משני צידי המחנה מערערים על עצם השאיפה והרצון ליצור מיזוג זה. ניתן למצוא אותם משמאל ומימין, הן אצל אלו הטוענים כין אין דבר כזה "צבא יהודי" או "אמנות יהודית". והן מצד אלו שאינם רואים בהם צורך. אלו ואלו מוותרים על הרצון והסיכוי שביצירת תורה עם דרך ארץ ישראלית, ביצירת מדינה המושתתת על סדרים פוליטיים, אך גם פועלת על פי סדרים אשר ניתן לקרוא להם יהודיים. כך בכל תחום ותחום - בתרבות ובפילוסופיה במדעי החיים ובטכנולוגיה.

המשותף לגישות אלו היא הטענה כי תחומים הם מקצועיים ולא ניתן לתייג או לאפיין אותם כשייכים למשפחה או רעיונות מסוימים. יצירה היא יהודית רק במידה שבה היא נעשית על ידי יהודי, או שמצויר בה יהודי עם פאות. אך אין ולא ניתן לומר משהו תוכני פוזיטיבי ביחס לתוכן עצמו ולמידת יהדותו. נדמה, כי עמדה זו קנתה לה מעמד של קונצנזוס לא רק בקרב הציבור הרחב אלא גם בקרב האליטה המקצועית והאינטלקטואלית. רצוני לאתגר עמדה זו ואף לטעון שהיא נובעת ממידה רבה של בורות המקדשת את עצמה. שהרי על מנת לומר משהו על תחום, יש להבין ולהכיר אותו לעומק. כשם ש"קולנוע צרפתי" או פילוסופיה גרמנית" מהווים איפיונים פוזיטיביסטים על התחום. הם לא רק מתארים את מוצאם של היוצרים שפעלו בשדה זה. אלא שעל מנת לאפיין ולהגדיר את תוכנם של התחומים הללו, נדרשת מידה גבוהה מאוד של בקיאות והיכרות עם התחום המדובר. הבנת ההבדלים שבין הפילוסופיה הגרמנית לקלאסית (שלא לדבר על איפיוני משנה ברזולוציות גבוהות יותר) מחייבת להכיר וללמוד את כל אחד מהתחומים הללו על מנת לראות את המאפיינים המיוחדים שלכל תחום ותחום. למידה זו לעתים היא משימת חיים, או לפחות כזו המחייבת הקדשת חלק ניכר מחייו של אדם לכך.

לפני מאה שנה לא היו כמעט כמעט דוגמאות לספרות עברית. העיסוק התיאורטי בשאלה הזו היה רב, הוא כמובן גם השפיע ועיצב את המגמות והתפתחויות של ספרות זו. אך השפעתו היא זניחה אל מול היוצרים והסופרים שכתבו במאה שנים אלו. הם אלו שהקנו לו את אופיו על אף המבקרים שלא פסקו לרגע מלבקר. חברות "לקראת" וחבורת "יחדיו" הן דוגמא אחת בתחום המצומצם של השירה העברית. את שתי החבורות מרכיבים יוצרים שונים, אך ניתן להתייחס אל קווי היצירה המשותפים, על סגנון, חריזה נושאי השירה ועוד. כפי שנטען, אפיון זה דורש הכרות של התחום, אך כך גם בכל תחום ותחום - אסכולת פרנקפורט והחוג הוינאי הם דוגמאות טובות מהעבר ממש כמו שפוסטמודרניזם או שמרנות הם מושגים פופולריים מאוד היום. כל המושגים הללו באים לתאר שייכות רעיונית מבנית בין הוגים שונים.

אמת, כל הדוגמאות שניתנו מטפלות בתחומים צרים הרבה יותר - שהרי התורה פונה ומתייחסת לעולם כולו. כמו כן, מפאת קוצר היריעה קשה יהיה לטפל בבעיה מבנית נוספת הנוגעת לויכוח הפנימי בתוך תחומי האורתודוקסיה עצמה בין ההוגים השונים בנוגע ליהדות עצמה ומשמעותה. שני עניינים אלו ממשיכים בדיוק את הנקודה שנכתבה לעיל - אין קיצורי דרך ויש להתחיל בכל שדה ושדה ליצור ולפתח את התחומים תוך בניית כלי טיפול שונים לכל תחום ותחום. מהנסיון הדל שנצטבר עד כה ניתן רק ללמוד כי עבודה משותפת זו מייצרת חיבורים מפתיעים ומעניינים בין תחומים שנראו לכאורה רחוקים.

תהליכי רצוא ושוב אלו הנעים בין למידת התורה והעולם לא כהכרח וכלי גרידא, אלא מתוך כבוד והערכה למסורות האתיקה והאתוס של כל תחום ותחום, כאשר הם נעשים באופן מובנה ושיטתי מפתחים ומטמיעים בלומד איכויות נוספות המצטרפות מתחברות ומכוננות בעצמן את המבט המחודש והמשותף על התורה והעולם. עיסוק בתחומי התרבות והמעשה והקשבה לצרכים והכיוונים שמציפים והפנמתם יוצרים בלומד והעוסק בהם מבט חדש דרכו הוא מגלה גם בתורה עושר ועומק חדשים. חיבור שדות מקצועיים והתורניים יחד מעמיקים ומגלים את שני התחומים באור חדש ומחזירה את התורה לאכסניה שלה בארץ ישראל על ידי גילויים מעשיים ולא רק תיאורטיים.

לתפיסה זו של תורה עם דרך ארץ ישראלית, המחויבת ולומדת לעומק המסורת היהודית כפי שעברה במהלך הדורות. ישנם בתי אב ושורשים עמוקים(על חלקם הקטן כפי שהתפתחו במאה השנים האחרונות נעמוד במאמר נפרד). דווקא כאשר התורה חוזרת למקומה הטבעי בארץ ישראל, עליה להוסיף עוצמות גוונים ותחומים שלמים אשר היו חסרים כאשר נלמדה רק באופן תיאורטי בגלות (בבחינת "הציבי לך ציונים"). חזרה זו איננה רעיון תיאורטי, היא צומחת באופן ממשי בתרבות, בחברה ובסדרי החיים ההולכים ונבנים במדינת ישראל.

עיסוק זה דורש יחס מכבד ואוהב את העולם, על אף סכנותיו וקליפותיו. ראייה לכתחילאית זו מובילה לעשייה ופעולה בתחומים השונים התרבותיים והחינוכיים מתוך כבוד הערכה והפנמה של המציאות הידע והתפתחות העולמיים המאפשרים ללמוד את התורה באור חדש המגלה עומקים ותהומות ההולכים מוארים ומאירים אורו של משית.

תורה של "מעבר" - הרב קובי בורשטיין

השורות הבאות הן חלק ממאמר ארוך יותר שיתפרסם בעז"ה במקראה שתצא במסגרת שנת המאה.

מה צופה לנו העתיד?

ברור לנו שאנו מצפים לישועה השלמה. אבל מהי דמותה של הישועה השלמה.

האם פירושה שכל היהודים ינהגו כמונו - היהדות הדתית?

האם נחזור לימי הזוהר של היהדות "כמאז" ?

ההצלחה המדהימה של היהדות הדתית לשמור על עצמאותה אל מול המציאות החילונית השוטפת אותה, מייצרת שיח של "לעומתיות". שיח בו ברבים מהפעמים, מתרגלים שומרי הדת להגן על עמדתם ולתפוס את עצמם כשומרי המסורת או בנוי הביצורים של ההתנהלות בהווה אל מול הרוחות החדשות.

אבל הקשבה למסורת היהודית חושפת שהיא עצמה מסמנת עתיד חדש. עתיד ששונה לחלוטין מהמציאות המוכרת לנו. יותר מכך היא מסמנת לנו עתיד שעוד לא היה כמוהו.

רק הניסיון לדמיין קהילה שיש בה סנהדרין פעילה מייצר תודעה אחרת של תורה שבעל פה. פותח מרחבים חדשים.

חיים של בית מקדש מבטאים תדר חוויתי אחר ביחס בין אדם לאלוקיו.

חיים של קהילה המצליחה לכוון מציאות חברתית פוליטית מודרנית על כלל מרחבי החיים השונים, מזמינים אופציות רחבות חדשות.

ומה יקרה כשתחזור הנבואה לישראל ???

העולה מכאן, שיש לנו לכוון מבטנו ולבבנו אל "המעבר". מעבר לעולם התורני שלנו כעת מחכה לנו קומה נוספת.

האם כדאי שנכין את עצמנו להיפתח לאפשרויות החדשות הגלומות במושג זה?

כבר כתב הרמב"ם על דברים מעין אלו " לא נדע איך יהיה עד שיהיה "

וככל הדברים שמגיעים מעבר לאופק, אין לנו באמת יכולת לדעת מה הם, כי הרי אין לנו עדין את כלי התודעה המותאמים לכך.

יתר על כן, יתכן שעדיין לא הגיע הזמן לממש אותם כאן ועכשיו ויש להמתין בסבלנות קימעא קימעא עד שאכן יבשילו התהליכים הראויים.

הרי אנו כעת בתהליך ההחלמה שלנו ממחלת הגלות הארוכה ויש להיזהר מאוד מדחיקת הקץ.

וכמו חולה העובר תהליך שיקום עלינו להיאזר בסבלנות וב-"עצבים של ברזל" בכדי ח"ו לא להקדיח את הקדרה.

לצערנו הרב, ראינו כבר במהלך ההיסטוריה היהודית ניסיונות רבים של חדשנות אשר הובילו בסופו של דבר להרס וחורבן או התבוללות והתנתקות מזרם המסורת היהודי.

איך נדע לבנות את השלב הבא בסולם הגאולה, באופן שאכן יהיה יציב ולא ישמוט אותנו אל מעמקי התוהו?

מאין נשאב את הידע לבנות גשר מעל התהום המפרידה בין התורה כפי שהיא כעת אל התורה שהיא "מעבר"?

אבל אולי עצם הצפייה הזהירה והאחראית והכיסופים אליהם יחד עם תפילה מעומקא דליבא שלא תצא תקלה תחת ידנו בונים בתוכנו הכשרה להיות מוכנים אליהם כאשר אכן יבשילו התנאים.

חז"ל במקומות רבים משרטטים לנו נקודות התייחסות לעתיד. אפשר ללמוד זאת הן מהתייחסות מפורשת של חז"ל לתקופה העתידית כמו גם ממקומות בהם חז"ל משווים בין המציאות של חורבן וגלות לבין מציאות שלמה יותר.

בשורות הבאות נלך בעקבות שערים שפתחו לנו חז"ל.

משחרב בית המקדש...

תמונת הראי המתקבלת מתיאור החיסרון בעולם במציאות של חורבן יכולה ללמד אותנו על איך חז"ל רואים עולם יותר שלם

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד א

דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב

ואמר רבי אלעזר: מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנאמר: גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי,

משנה מסכת סוטה פרק ט

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב
ואמר רבי אלעזר: מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביןך ובין העיר.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נט עמוד א
אמר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה, שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם.

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יח עמוד ב
ואמר רבי ירמיה בן אלעזר: מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מח עמוד א
מתני'. משבטלה סנהדרין - בטל השיר מבית המשתאות, שנאמר: בשיר לא ישתו יין וגו'.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יב עמוד א
אמר רבי אבדימי דמן חיפה: מיום שחרב בית המקדש, ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עה עמוד א
מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ג עמוד ב
א"ר יצחק: אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד. איני? והא אמר רב יהודה אמר רב: שתיים עשרה שעות הוי היום, שלש הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, שניות - יושב וזן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, שלישיות - יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים, רביעיות - יושב ומשחק עם לזיתן, שנאמר: לזיתן זה יצרת לשחק בו! אמר רב נחמן בר יצחק: עם בריותיו משחק, ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד. א"ל רב אחא לרב נחמן בר יצחק: מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה. ומנלן דליכא שחוק? אילימא מדכתיב: ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרח וגו', דלמא ההוא יומא ותו לא! אלא דכתיב: אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, דלמא שכחה הוא דליכא, אבל שחוק מיהא איכא! אלא מהא: החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו'. ברביעיות מאי עביד? יושב ומלמד תינוקות של בית רבן

תורה, שנאמר: את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים, למי יורה דעה ולמי יבין שמועה? לגמולי מחלב ולעתיקי משדים. ומעיק

תורת ארץ ישראל

במקומות שונים מדגישים חז"ל את ההבדל בין תורת בבל ותורת חו"ל לתורת ארץ ישראל

אשר שם הזהב, זהב וודאי. וזהב הארץ היא טוב. אמר רבי יצחק: טובוי דהוא בביתיה, טובוי דהוא בלוויית.

אמר רבי אבהו: טובה גדולה חלק הקב"ה לעולמו, אדם פורט זהוב אחד והוא מוציא ממנו כמה יציאות...

ומשם יפרד והיה לד' נהרים אין כתיב כאן, אלא לד' ראשים, אלו ד' גליות כנגד ד' ראשים... שם האחד פישון - זו בבל - על שם (חבקוק א) ופשו פרשיו הוא הסובב את כל ארץ החוילה, שעלה והקיף את כל ארץ ישראל, דכתיב ביה (תהלים מב): הוחילי לאלהים כי עוד אודנו. אשר שם הזהב, אלו דברי תורה, שהן נחמדין מזהב ומפז רב/

ו"זהב הארץ היא טוב", מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל. שם הבדולח ואבן השוהם וגו', מקרא משנה ותלמוד ותוספתא ואגדה.

מדרש רבה בראשית פרשה ט"ז, ב':

בבא מציעא פ"ה ע"א

רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה, כי היכי דלא נטרדיה

רש"י:

גמרא דבבלאי - גמרא שלנו. דלא ניטרדיה - כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רבי יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כשמן, כדאמרין בסנהדרין (כד, א), ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין.

בבא בתרא קנ"ח ע"ב

מתני'. נפל הבית עליו ועל אמו - אלו ואלו מודין שיחלוקו. אמר ר"ע: מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן. אמר לו בן עזאי: על חלוקין אנו מצטערין, אלא שבאת לחלק עלינו את השוין. גמ'. בחזקת מי? ר' אילא אמר: בחזקת יורשי האם; ר' זירא אמר: בחזקת יורשי הבן. כי סליק רבי זירא, קם בשיטתיה דרבי אילא, קם רבה בשיטתיה דרבי זירא. אמר רבי זירא, שמע מינה: אורא דארץ ישראל מחכים.

רשב"ם:

אמר ר' זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים - שמשעליתי לא"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים

כתובות ע"ה ע"א

ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון - א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי: אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה. אמר אב"י: **וחד מינייהו עדיף כתרי מינן**. אמר רבא: וחד מינן כי סליק להתם - עדיף כתרי מינייהו, דהא רבי ירמיה דכי הוה הכא, לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם, קרי לן **בבלאי טפשאי**.

סנהדרין כ"ד ע"א

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב (זכריה י"א) ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה. (זכריה ד') ויאמר (אלי) אלה [שני] בני היצאה העמדים וגו' ושנים זיתים עליה. יצהר אמר רבי יצחק: אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושנים זיתים עליה - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרורין זה לזה בהלכה כזית.

סנהדרין כ"ד ע"א

מאי בבל? אמר רבי יוחנן: בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד. (איכה ג') **במחשכים הושיבני כמתי עולם** אמר רבי ירמיה: זה תלמודה של בבל.

רש"י:

במחשכים הושיבני - שאין נוחין זה עם זה ותלמודם ספק בידם.

חגיגה י' ע"א

ליוצא ולבא אין שלום - אמר רב כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא, שוב אין לו שלום, ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה, ור' יוחנן אמר אפילו מש"ס לש"ס.

רש"י:

אפילו מש"ס לש"ס - מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי, שהוא עמוק כדאמרין בסנהדרין (כ"ד ע"א) **במחשכים הושיבני כמתי עולם** זו הש"ס של בבל.

זהר חדש, איכה, דף צ"ג

עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח וגו': "והאור" - זה תלמוד ירושלמי דנהיר נהורא דאורייתא, לבתר דאבטל דא כביכול אשתארו בחשיכא דכתיב "במחשכים הושיבני" (איכה) זה תלמוד בבלי דאזלין ביה בני עלמא במחשכים.

זהר חדש סוף פרשת ויצא

ר' יעקב פתח "יוחן רשע בל למד צדק" (ישעיה כ"ו), תניא, א"ר יעקב וי שהרשע יוחן בעוה"ז, זה זרעו של עשו הרשע. ומפני מה יש להם חן ורחמים, מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק. "בארץ נכוחות יעול", זו ירושלים שהיא ארץ נכוחות. מהו יעול א"ר יעקב, אוריא דארעא דישראל מחכים ומרמז נבואה, וזרעו של עשו יעול האויר והנבואה, מפני מה, מפני שזרעו של יעקב לא ראה גאות ה', ואינם עוסקים בתורה, וע"כ יוחן רשע ייעול טוב הארץ והנבואה.

הרב קוק עוסק בביטוי זה במקומות שונים.. הוא מקדיש לנושא פרק שלם באורות התורה. מתוכו נביא כאן את הפסקה הראשונה .

"וְזָהָב הָאָרֶץ הִיא טוֹב, אֵין תּוֹרָה כְּתוּרַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל" (מדרש רבה) בְּכֹל דּוֹר הָיִינוּ צָרִיכִים לְחַבֵּב הַרְבֵּה תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִיּוֹתֵר אָנוּ צָרִיכִים לָזֶה בְּדוֹרְנוּ, דּוֹר הַנְּבִילָה-וְהַתְּחִיָּה, בְּן הַזְּמַן שֶׁל הָאֶפְלָה-וְהָאוֹרָה, הַיְאֹשׁ-וְהַגְּבוּרָה. בְּשִׁבְלֵנוּ אָנוּ צָרִיכִים סֵם חַיִּים - דְּוָקָא מִתּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָנוּ צָרִיכִים לְהִרְאוֹת לוֹ אֶת הָאֱמֶת וְהַבְּהִירוֹת שֵׁישׁ בְּאוֹצְרֵנוּ הָאֱלֹהִי, בְּדַעוּתִיהָ וְהַגִּינוּתִיהָ שֶׁל תּוֹרַת אֱמֶת, וְאֵת הַיִּפָּה וְהַנְּשֻׁגָב, הַנֶּעֱמַם וְהַהוֹד שֵׁישׁ בְּמַצּוֹתֶיהָ הַמְעֻשְׂיוֹת, וּבַתְּאוֹר הַלִּיכּוֹת הַחַיִּים כָּלֵם שֶׁעַל פִּיהָ וּבַתּוֹכָהּ, כִּמְהָ הִיא תּוֹרַת אֱמֶת וְתוֹרַת חַיִּים גַּם יַחַד, - לָזֶה צָרִיכִים אֲנַחְנוּ לְטַעַם וּלְהִטְעִים טַעְמָה שֶׁל תּוֹרָה מְעַמְקָה וְיִסוּדָה, וְזֶה לֹא אֶפְשָׁר לְחוּשׁ, לְהַשִּׁיג וּלְהַרְגִישׁ, כִּי-אִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
הרב קוק אורות התורה

סיכום

העולה מדברי חז"ל שהמעבר מחו"ל לארץ ישראל איננו רק שינוי גיאוגרפי. הוא מאפשר מפגש אחר עם תורת אלוקי הארץ.

התמונה העולה ממקורות אלו וממקורות רבים נוספים היא שמוצב לפנינו אתגר להרחיב ולהעמיק את החיבור שלנו לתורת חיים. להתרחב מעבר לד' אמות של הלכה, לחיות חיים מלאי נועם בחיבור אותנטי של הקודש והמציאות הטבעית הצומחת העולם בכלל ובמדינת ישראל בפרט.

כשאנו מדברים על חשיבות ארץ ישראל, איננו מתכוונים רק לצד הפיזי של בנין עם ישראל בארצו. יש כאן משהו מעבר. הזכות הגדולה של דורנו לבנות שוב מציאות ציבורית של עם החי בארצו וזוכה למדינה עצמאית. המציאות בה אנו איננו שוהים בצמצום המעיק של גלות אלא חיים במרחב בו נוצרים חיים ישראליים בכל תחומי החיים, ,

המציאות בה שבנו לארץ החיים. ששוב אנו הולכים תחת שמייה, רגלינו נטועים באדמתה וליבנו נושם לרווחה את אוויר פסגותיה. היא מציאות המאפשרת לנו לחיות תורה ברובד עמוק יותר.

רובד המאפשר לנו לסול מסילות לתורה עם דרך ארץ ישראלית

תורתו של משיח - הרב אורי שרקי

שלוש תורות:

תורת ישראל מופיעה בשלושה ציבורות על פי שלושת הזמנים שלה - שני הראשונים ידועים - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, החלק השלישי מופיע במספר מדרשי חז"ל - תורתו של משיח.

שלושת החלקים הללו מקבילים למעשה לזמנים השונים: תורה שבכתב שייכת לעבר, תורה שבעל פה להווה, ותורתו של משיח - לעתיד. זו אותה התורה אבל מתוך הקשר והתבוננות שונה בכל אחד מהאופנים.

לכל אחד מהזרמים הללו יש גם ספר יסוד. ספר היסוד של התורה שבכתב הוא כמובן התנ"ך, ספר היסוד של התורה שבעל פה - היא המשנה, וספר היסוד של התורה של המשיח - הוא ספר הזוהר.

תורה וחיים:

ספר הזוהר הוא כידוע הבסיס של תורת הסוד, שנמסרת רק ליחידים ובחשאי, ורק ליחכם ומבין מדעתו, אבל תורתו של משיח יש לה משמעות נרחבת יותר, ששייכת לכלל העם. כדי להבהיר את זה נעיין במדרש:

בעולם הזה תורה נתתי לכם, לעתיד לבא - חיים אני נותן לכם (קהלת רבה,

הנחת היסוד של המדרש היא שבמצב הנוכחי ישנו ניגוד בין התורה והחיים. הניגוד הזה עולה ממקומות נוספים, כגון:

יפה שיחתן של עבדי אבות, יותר מתורתן של בנים (בראשית רבה, פרשה ס', ח')

מהי שיחה?

דברים של מה בכך, כמו "כל הפורש מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים (עבודה זרה, ג ע"ב). יוצא שיש דברים שחשובים יותר מהתורה - השיחה של עבדי האבות. אצל אבותינו לא היה קיים החילוק המצוי אצלנו בין התורה לבין החיים, אלא הכל היה קדוש, וכל מעשיהם היו כשיחתן של תלמידי חכמים שצריכה תלמוד.

ביטוי נוסף לזה ניתן למצא במסכת סנהדרין. הגמרא בפרק דורשת את שבע מצוות בני נוח מהפסוק: "ויצו ד' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל". מהמילה הראשונה: "ויצו" הגמרא דורשת את איסור עבודה זרה. מה אופן הדרשה? דבר שצריך לצוות עליו הוא קצת עבודה זרה, אם דבר ד' לא מגיע מבפנים, באופן טבעי - יש בזה נגיעת עבודה זרה.

התורה לא הייתה צריכה לבא כציווי אלא כהתנהגות ספונטנית, טבעית. תורה שמקוימת מכח הציווי ולא מצד עצמה - יש בה סרך של עבודה זרה. לכולנו יש בעצם נגיעת עבודה זרה בתוך עבודת אלקים שלנו. אולם הפגם הזה הוא זמני - 'לעתיד לבא חיים אני נותן לכם', תורתו של משיח היא הבשורה שהמצוות יפסיקו להיות 'מצוות' ויהפכו להיות התנהלות של החיים.

בזוהר ישנם שני ביטויים לתיאור המצוות: הראשון הוא 'פיקודין', מלשון פקודה וציווי, והשני הוא 'עייטין' שמשמעו 'עצות'. הביטוי השני מראה את העתידנות של ספר הזוהר, המצוות לא יהיו פקודה אלא עצה.

אם כן, המצב הטבעי של התורה נמצא בשורש, בתקופת האבות, וגם לעתיד לבא. בין לבין עם ישראל עבר גלות מרה, גלות מצרים שהשכיחה ממנו לגמרי את מה שהוא, ואחריה יש צורך להזכיר הכל מהספר, ובאמצעות הציווי. כמו אדם שעבר תאונה קשה, או לקה באמנזיה (=מחלת השכחה) הוא שכח מה שמו, מי המשפחה שלו, איפה הוא גר ובמה הוא עסק.. למזלו, הוא לא שכח כיצד לקרא, אז כותבים לו בפנקס את כל הדברים הללו כדי שיסתכל וידע מי הוא ומה הוא..

[לא ניכנס כאן לשאלה מדוע יש צורך, מדוע אלקים מגלגל את הדברים כך שתתרחש ה'תאונה' הזו]

חיים - לאום - חול:

למה אנו מתכוונים באמירה שהתורה העתידית היא 'חיים'?

ברמה הראשונה, זו היציאה ממיצרי הגלות למרחבי התחיה. זהו מרחב גאוגרפי אבל לא פחות מכך, מרחב רוחני, תרבותי וגאו-פוליטי. כשאנחנו עוברים מהמצב הראשון, הגלותי, לתחיה - משהו פנימי בתוכנו נפתח והולך ומתפתח.

זה הדבר שאנחנו עדים לו בדורות האחרונים, והוא מעורר לא מעט משברים בזהות היהודית בגלל השינויים הרדיקליים שהוא מביא אתו.

דוגמא לזה ניתן למצוא ב'תנועת הקירוב', שנפוצה בעיקר בחוגים החרדיים. המשמעות של המונח 'קירוב' היא שישנם יהודים שהתרחקו ממורשתם, ואנחנו שנותרנו נאמנים, מסייעים להם 'לחזור בתשובה'. אין פסול בעידוד של יהודים לקיים מצוות, אבל ייתכן מאוד שבעצם זו 'חזרה לעבר' יותר מאשר 'חזרה בתשובה'. חזרה לדגם יהודי, קדוש וטהור, שהתאים לתנאים מסוימים בהסטוריה, תנאים של תקופה שעברה.

מה השתנה? קודם כל מערכת היחסים שבין קודש וחול עברה שינוי מוחלט. בתקופה הקודמת זהות יהודית הייתה מחוברת באופן מלא לזהות דתית: בית כנסת, מקווה, בית דין רבני וכיוצא בזה, הרכיבו את הזהות היהודית. בימינו רוב היהודים עסוקים בדברים אחרים לגמרי, בעניינים של חולין - כלכלה, ביטחון, איכות הסביבה, יחסים בין-לאומיים, טכנולוגיה ועוד, זוהי עובדה שמשנה את כל תפיסת הזהות.

אחד הראשונים שהתייחסו באופן רציני ומעמיק לתמורה הזו היה הרש"ר הירש, שבהקשר הזה טבע את המושג "תורה עם דרך ארץ", תורה צריכה להשתלב ולקחת בחשבון גם את המרחב הארצי, שמחוץ לתורה הדתית. אמנם ה'דרך ארץ' שלו היא למעשה 'דרך ארץ גרמנית', לעמים שונים יש 'דרך ארץ' שונה. על דרך החידוד ניתן לפרש 'ולא נחם אלקים דרך ארץ פלישתים' - אלקים לא מנחה אותנו ב'דרך ארץ' של הפלשתים, 'כי קרוב הוא' - כי אנו קרובים אליו, ולכן זקוקים להתנהלות מיוחדת.

'דרך ארץ' ישראלית, איננה מנותקת מהציונות. ביחס אל הציונות התפתחו בעולם הרבני ארבע עמדות שונות:

- א. הרב קוק - הציונות על כל מרכיביה, כולל המימד הממשי והפוליטי - הכל הוא חזון הנביאים
- ב. הרבי מסאטמר - הציונות היא עבירה, וישנו איסור חמור על הקמת מדינה עד ביאת המשיח.
- ג. המזרחי - מדינה, שיבה לארץ ישראל - הם דברים חיוביים, אבל לא במונחים של גאולה או של קודש. הציונות מטיבה עם עם ישראל ואף מחזקת את הקיום הדתי - מצוות התלויות בארץ, לימוד תורה וכיוצא בזה.
- ד. העמדה החרדית הקלאסית - המדינה איננה רעה לכשעצמה, אבל מכיוון שהיא חילונית היא יוצרת מצב בעייתי שבו ישנו קיום יהודי חילוני, ועל כן יש להתנגד לה.

החלוקה העיקרית בין העמדות האלו איננה בין מתנגדים לציונות ובין אלו שתומכים בה, כמו שנראה במבט ראשון - אלא דווקא בין הרב קוק והרבי מסאטמר מצד אחד ובין המזרחי והחרדים מהצד השני.

המזרחי כמו החרדים סוברים שהמדינה היא מסגרת בלבד, היא יכולה לשרת מטרות דתיות או לפגוע בהן, אבל אין בה ערך רוחני לכשעצמה.מנגד, הרבי מסאטמר כמו הרב קוק, מתייחס במלוא הרצינות לתמורה ההיסטורית ולתפקידה של המדינה. שניהם רואים במדינה 'מלכות', ואירוע שקשור למשיחיות באופן בלתי ניתן להפרדה.

במובן הזה הרבי מסאטמר הוא יותר 'ציוני' מהרב סולובייצ'יק לדוגמא. אמנם הגרי"ד סולובייצ'יק תמך במדינה אבל בחן אותה בקריטריונים 'דתיים', ואילו הרבי מסאטמר התייחס אליה במונחים פוליטיים.

זה נוגע לתחום רחב יותר - של קודש וחול בכלל. אפשר להתייחס ליחול' ככלי, כסט של צרכים, שניתן להתווכח כמה ראוי וטוב למלא אותם ואולי אפילו להרחיב אותם ולהנות מהם. לעומת זאת, המעמיקים בתורת ישראל מבינים שישנה קדושה עצמית ב'חול', לא הברכה או המצווה מקדשים את החול, אלא יש קדושה מיוחדת בהתרחשות החולית עצמה.

עתידנות ואורו של משיח:

כדי לחדד קצת יותר את משמעותה של המשיחיות העתידנית, ניכנס למושג נוסף: "אורו של משיח". המופע המרכזי של הביטוי הזה הוא במדרש הבא:

"ויהי בעת ההוא" רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט, יא): "כי אנכי ידעתי את המחשבת" שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק לקח לו אשה, והקדוש ברוך הוא היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח.

מתוך המכירה של השבטים את יוסף לעבד במצרים, מתוך האבל של יוסף על מכירתו, מתוך השק והתענית של ראובן על כך שבלבל את יצועי אביו, מתוך הצער של יעקב על היעלמותו של יוסף

ומתוך הטירדה של יהודה לקחת לו אשה, מתוך כל הבלגן הזה - הקב"ה יושב ובורא את אורו של משיח

כלומר, יש מגמה שמסתתרת בתוך הבריאה ומתחילה להתרקם בזמן מכירת יוסף. רעיון ה"דחף החיוני" של הפילוסוף הצרפתי הנרי ברגסון יכול לשפוך על המושג הזה אור נוסף. ברגסון היה בן דורו של הרב קוק, ואחד העקרונות המרכזיים בשיטתו הוא שההיסטוריה נעה מתוך דחף חיוני, כמו חץ שנורה מקשת והוא הולך ומתקדם, כך כל הבריאה נעה מכח דחף ראשוני שמביא לאבולוציה, להתפתחות התרבותית של האדם, עד שבסופו של דבר גם המוות ינוצח.

כשהציגו את הרעיונות הללו לפני הרב קוק הוא אמר שיש דמיון בינם ובין דברים שגם הוא עצמו מתאר (בקבצים, ובאורות הקודש), אבל עם הבדל משמעותי - במשנת הרב קוק ההתקדמות היא לקראת מטרה משיחית, ואילו אצל ברגסון לא ברור להיכן המציאות מתקדמת. יש לה דחף ראשוני אך לא כיוון.

זאת היא האפלה השרויה בשטתם של הפלוסופים המעפילים המודרניים (ברגסון)

[שמונה קבצים, ד סח]

אצל הרב קוק החץ נורה לכיוון מטרה, והמטרה הזו היא 'מטרה מגנטית', ככל שהחץ הולך ומתקרב למטרתו כך התאוצה שלו גוברת. זה 'אורו של משיח', משהו בעולם מתקדם לא מכח העבר אלא מכח העתיד. התרגלנו לבסס כל מיני מעשים וצורות חיים על העבר - על זכרון יציאת מצרים, קריעת ים סוף, אפילו על זכרון בריאת העולם. אבל יש גם אפשרות לבסס את החיים על העתיד, וככל שמתקרבים לעתיד' כך זה נעשה מוטיב מרכזי יותר, ובזמננו שיווי המשקל כבר צריך להשתנות כלפי העתיד.

הרחבה וצמצום:

באורות התחייה טו מופיעים הדברים הבאים:

כשכח ישראל גדול ונשמתו מאירה בקרבו בהופעה וענפיו המעשיים מתוקנים,

בסדור מלא, בקדושה ביחוד ובברכה, במקדש וממשלה, בנבואה וחכמה,

אז ההתרחבות לצד החול, לענוגי החושים הרוחניים והגשמיים,

להצצה חדירית ופנימית לתוך חייהם של המון עמים ולאומים שונים, למפעליהם וספריותיהם, התגברות עז החיים הטבעיים,

כל אלה טובים הם ומסוגלים להרחיב את אור הטוב,

והתחום ארוך הוא: י"ב מיל כמחנה ישראל כולו, הכופל באמת את כל העולם באיכותו, "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל".

משחשך האור, משגלטה שכינה, משנעתקו רגלי האומה מבית חייה, החל הצמצום להיות נתבע.

כל עז חילונית עלול להיות לרועץ, כל יופי טבעי וחשקו עלול להאפיל את אור הקדש ותם הטהרה והצניעות,

כל מחשבה שלא נתגדלה כולה במחנה ישראל יכולה להרס את סדר האמונה והחיים הישראליים,

כל שמינות קטנה מביאה לידי בעיטה.

מכאן באו העוצב והסגוף, הקדרות והפחדנות,

וביותר ממה שפעלו אלה על החיים הגשמיים פעלו על החיים הרוחניים, על רוחב המחשבה, על תעופת ההרגשה,

עד אשר יקיץ הקץ, שקול קורא בכח: הרחיבי מקום אהלך, ויריעות משכנותיך יטו, אל תחשכי, האריכי מיתריך ויתדותיך חזקי, כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גוים יירש, וערים נשמות יושיבו".

והתחום של אלפים אמה הקצר הולך הוא ומתרחב, כמדת ישועתן של ישראל, שהולכת ואורה קמעא קמעא.

הפיסקה הזו מעלה את השאלה האם נכון לקבל רעיונות ודרכי תרבות מבחוץ, מהעולם הלא-יהודי או שלא. למעשה יש הבדל בין שתי תקופות: כשעם ישראל נמצא במצב של חולשה ומאידך כשהוא במצב של עוצמה.

בצעירותו כתב הרב קוק שכשעם ישראל במלא כוחו - אין לו צורך בקבלה מבחוץ [עין אי"ה?], התרבות צומחת כולה בקרב המחנה פנימה. לעומת זאת בשלב מאוחר יותר הוא כתב את הפסקה שלהלן, על פיה דווקא העוצמה והביטחון מאפשרים לשמוע, לשאוב ולקלוט מ'מפעליהם' וספריותיהם של המון עמים ולאומים שונים. כשעם ישראל במצב שלם אנו מביאים את כל קנייני התרבות האנושית אלינו, בכל התחומים.

אמנם הרב קוק מציין שורה של 'דרישות': מקדש, ממשלה, נבואה וחכמה. אבל הכוונה איננה שעד שהם לא יושלמו במלואם צריך להמשיך להתנהל כמו במצב הגלותי, האומלל - ישנו ציר התקדמות, וככל שהעתיד מתקרב ונשקף, ככה הוא מתחיל לעצב את צורת החיים כבר בהווה.

קריאת הכיוון הזו חשובה מפני שישנם קולות רבים שמבקשים לקדש צדדים מסוימים בלבד. את הצבא, לדוגמא, קל יחסית לקדש, מפני שיש בו מצווה. תרבות לעומת זאת, קשה לקבל כל זמן שהיא לא צומחת באופן מובהק וברור ב'קדושה'. מי שעוסק באמנות למשל, נפגש ללא הרף עם תכנים בעייתיים, אבל צריך לזכור שאמנות משקפת באופן חד את אופיו של האומן, דווקא משום כך דורש הרב קוק שסופר "לא יטבול עטו בלא טהרת נשמה וקדושת רעיון". אבל הכניסה למקומות האלו, והאמון שניתן לעשות זאת, חיוניים לגאולה, לתורתו של משית. החשש והפחד מ'נפילות' בתחומים הללו יש להם כמובן בסיס, אפשר ליפול כתוצאה מתכנים מקולקלים ואפשר ליפול גרוע יותר - בנתינת גושפנקא לטעויות הללו. אבל להשאיר את התורה 'דתית' בלבד, כבר בלתי אפשרי. גם אם ניתן 'לפרנס' מבחינה רוחנית ואפילו 'לקרב' 2 מיליון יהודים במדינת ישראל בתורה שכזו, זה ירחיק את כל 6 המיליון הנותרים.

לעיתים, גם אלו שמודים שיש צורך לקדש את הטבע מעדיפים לדחות את זה 'לסוף'. בהיסטוריה של העולם החזרה אל הטבע כרוכה בפאשיזם, ברבריות ורצחנות. בכל מקום שבו הופיעו תנועות ירוקות רדיקליות או תנועות רומנטיות של שיבה לטבע, הן היו כרוכות בפוגרומים וביטול ערכי מוסר, אולי העולם שלנו עוד לא בשל לתורה רדיקלית כל כך. ובכן, הרב קוק פשוט אומר ש'הסוף' הגיע.

והשליחים להביא את אותו הסוף הם דווקא החילונים, ירצו או לא ירצו. בזמנו כתב עמוס עוז שהתפיסה של הרב קוק את החילונים מעליבה אותו, הוא לא מתכוון להיות חלק מתכנית הגאולה שלו. ובכן, הבעיה היא שאפילו ההתנגדות, גם היא בסופו של דבר חלק מהתהליך..

מה שעולה מכל זה הוא שבמבט פנימי מאבק הדעות איננו בין קדושה וחילון - אלא בין שתי הופעות של קדושה, הקודש שבטבע והקודש שנבדל מהטבע

מלחמת הקודש והטבע:

במקום אחר, באורות הקודש הרב קוק מתמקד במאבק שבין התפיסות הללו:

רז התנועות העכשוויות מתברר בזה,

שהקודש עצמו, אור העולם, העומד למעלה מהטבע, מהגופניות והחברתיות, תובע הוא, מהעולם בכלל, ומישראל הפזור והשבור בפרט, את הדקיון של הטבע, הפשטות, הבריאות, הנורמליות שבחיים, בהרגשה, בשכל, בהתפעלות.

מתקרבים אנו אל כל תביעות הטבע, מתלכלכים אנו בזוהמתו, אין מוצא להגן כי אם על ידי הארות גדולות, על ידי הופעות נשמטיות אלוהיות, מגלות רזי עליון, מודיעות האגור בסתרי חושך.

בקירוב אל הטבע יש שנאת הקודש הרגיל, הצורר את הטבע, המשדד את מערכתו.

הקודש הרגיל, המורגל מאוד להלך עם הטבע בקרי, אוגר הוא את שארית כחו להילחם עם הטבע, אבל לוחם הוא עם הטבע שלו, כושל הוא ונופל במלחמתו.

הטבע המתנשא לתבוע את דקיונו, שניעור על ידי תביעת הקודש הגנוזה בקרבו, מתנשא עם כל שלילותיו. שונא הוא את הקודש, גם הטבע שלו. גם את הודו, יפיו ובריאותו. פה נופל הטבע, ונכשל במלחמתו

לזויתן ושור הבר, שניהם נופלים במלחמתם, ונעשה מברשרם סעודה יפה לצדיקים.

מי שלא נשקע בהבלים, לא זנו עיניו אחרי קניגאות של אומות העולם, המשחיתות את תפארת הנשמה, את הוד אצילותה וטהרת מדותיה, הרי הוא זוכה ומזכה לראות קנגיון מלבב זה, עומד הוא ממעל לשניהם, גבריאל בכח אל עליון, מעורר את המלחמה, צור עולמים בהגלות אורו וקודש עליונותו גומרה, העשו יגש חרבו.

רואה היא הנשמה הניזונה מלחמה הפנימי של תורה, את הכחות הבהמיים, שביבשה ושבים, מתאבקים, לוחמים בקצף, מתנפלים זה על זה, כל אחד חושב אני אכבוש הכל, אבל לא לדגי הים, ולא לבהמות ההרים הניצחון, כי אם לקורא בשם ד'. והוא ימלט, וימלט הכל.

א.ב. יהושע כתב בזמנו ספר בשם 'בזכות הנורמליות', כשעם ישראל יוצא מהגלות הוא חוזר להיות נורמלי - ומהו נורמלי - 'חילוני'. הרב קוק מזדהה עם התביעה ל'נורמליות' הטבעית, אבל נותן לה גוון אחר. בכל אופן מתוארת פה שנאה כלפי הקודש הרגיל, שנאה שמתעוררת כשנולד הרצון לחיים טבעיים.

ומן העבר השני, הקודש הרגיל משיב מלחמה 'בשארית כחו', מוציא פאשקווילים וצועק. אבל התנועה 'הדתית' הזו לא תצליח, כי היא מנסה לדכא תביעה צודקת, ויתירה מזאת, גם בקודש הרגיל יש ציפייה גנוזה לתיקון הטבע. 'לוחם הוא עם הטבע שלו, כושל הוא ונופל במלחמתו' אך גם הטבע לא מצליח בשלילת הקודש שלו, בניסיון ליצור 'נורמליות' חילונית - 'פה נופל הטבע ונכשל במלחמתו'

כאן מביא הרב קוק את מדרש חז"ל על 'מלחמת הלויתן ושור הבר' -

אמר רבי יודן ברבי שמעון, בהמות ולויתן הן קניגין של צדיקים לעתיד לבא, וכל מי שלא ראה קניגין של אומות העולם בעולם הזה, זוכה לראותה לעולם הבא, כיצד הם נשחטים?

בהמות נותץ ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו, וחכמים אומרים זו שחיטה כשרה היא, ולא כך תניבין הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין,

אמר רבי אבין בר כהנא אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חדוש תורה מאתי תצא. אמר רבי ברכיה בשם רבי יצחק אריסטון עתיד הקב"ה לעשות לעבדיו הצדיקים לעתיד לבא, וכל מי שלא אכל נבלות בעולם הזה, זוכה לראותו לעולם הבא

שור הבר הוא הטבע, הלויתן הוא הקודש הרגיל, המלחמה ביניהם מזעזעת את העולם אבל בסופו של דבר הם 'הורגים זה את זה', אין לאחד מהם כח לבטל את משנהו אבל כל אחד מבליט את חסרונות השני. עד שבסופו של דבר הצדיקים, בעלי הסוד, מביאים תורה חדשה על בסיס 'לקחי המלחמה'

התורה המאחדת, תורת הסוד, כמו 'בסודם על תבוא נפשי' מלשון הסתודדות, רק היא מבחינה מדוע כל צד לכשעצמו לא יכול לעמוד, למה יש צורך באחדות של שניהם. ואלו הצדיקים שבמדרש שבסופו של דבר 'אוכלים את בשרם', של הלויתן ושל שור הבר.

תורת משה ותורתו של משיח:

חז"ל במספר מקומות משווים בין משה רבינו ובין המשיח, ושואלים מי גדול ממי. הרמב"ם (אגרת תימן) כותב שהמשיח יהיה גדול מכל הנביאים מלבד משה רבינו, ואילו במדרש (תנחומא, תולדות כז, יד) נאמר שהוא גדול אף ממשה

הרב קוק כדרכו מפרש שאין סתירה בין שני המקורות אלא במוכן מסוים משה גדול ובמובן אחר המשיח גדול (חלוקה דומה עושים גם ה'עקידת יצחק' והאברבנאל) -

משה הוא 'מלמד התורה' הגדול ביותר, מאז ולעולם, לכן התואר שלו הוא 'רבינו' זה תיאור מלא של מה שהוא. אמנם אי אפשר ללמד תורה כשהתלמיד אינו רוצה ללמוד, ובעיקר כשיש בו 'חוצפה'; תלמיד בעל חוצפה אי אפשר ללמד אותו. לכן, בחטא העגל משה לא התבלבל, התחנן, ביקש ומנגד ירד והוכיח. אבל כשהעם מבקש בשר - משה רבינו מאבד את עשתונותיו, במצב שבו יש לעם ישראל מה לאכול באופן ניסי ושמיימי, בקשת הבשר היא גסה וחצופה, ומול חוצפה משה עומד 'חסר אונים' כביכול.

המשיח לעומת זאת גדול ממשה ב'אומה', הוא יודע באופן מיוחד את הערך של עם ישראל. העניין הזה דווקא מתבלט במיוחד בזמנים של חוצפה, כי כשישראל לא מוכנים לקבל תורה, מה שיש בהם הוא מה שהם לעצמם

משה רבינו כולל הוא כל נשמות ישראל מצד התורה, ומשיח הוא כולל אותם מצד עצמן, מצד מחשבתן של ישראל הקודמת לכל.

ומצד הפנימיות הלא נשמתן של ישראל הוא שורש התורה ופנימיותה, והתורה בשביל ישראל נבראה, ע"כ וגבה מאד נאמר במשיח, גם ממשה,

ומ"מ מצד התגלות התורה הוא רק קרוב למעלת משה.

מצד גדולת ערכה של נשמת משיח הכוללת את עצמיות שרשן של ישראל, אין שום חוצפא יכולה לפגוע בקדושתו, והיא בזה מתעלה מגילוי התורה שהיא צריכה בושה, שהיא הפך החוצפא, כדכתיב במ"ת (=במתן תורה), כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ודרשו חז"ל זו הבושה.

ומשיח ממואב קאתי, דחציפה ואמרה מאב, ולא די שלא פגמה בנשמתו, אלא שהיא מרחצתו, מואב סיר רחצי,

ובעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא, ולא תוכל כלל להמעיע את השפעת קדושתו.

[שמונה קבצים, קובץ ח קנז]

המשיח מתאים במיוחד לימות המשיח שעליהם נאמר שהחוצפה תגדל. הקמת המדינה בדור האחרון נעשית במידה רבה על ידי חוצפה, זה בדיוק מה שמפריע לעמדות האנטי-ציוניות, הבחירה לבסס ריבונות לא מכח או במסגרת ציווי אלקי מפורש, אבל למשיח אין בעיה עם החוצפה הזו, להיפך הוא מזהה בה את הטבע הישראלי. ומעניין שהמנהג המרכזי שהשתרש בעם ישראל בחגיגות יום העצמאות הוא אכילת הבשר, מה שמציין את מעלת המשיח על משה רבינו, על הקודש הרגיל.

אחרות ובגרות:

הנקודה האחרונה שנוגעת לתורתו של משיח היא 'החירות' ו'האחרות'. במשך תקופות רבות אורח חיים דתי ומחויבות הלכתית היו ברירת מחדל יהודית. יש בזה מעלה כמובן, אבל זה לא מאפשר בחירה מלאה, לכן בהתעוררות הגאולה הקב"ה מביא משב רוח רענן של כפירה, שמערערת את הנחת היסוד הזו וטוען שניתן בשם היהדות עצמה לכפור בתורה, ודווקא הריחוק הזה יאפשר בבא הזמן את קבלת התורה מרצון אמיתי

הנה ימים באים, נאם-ד'; וכרתי, את-בית ישראל ואת-בית יהודה--ברית חדשה. לא לא כבדתי, אשר כרתי את-אבותם, ביום החזיקי בידם, להוציאם מארץ מצרים: אשר-המה הפרו את-בריתי, ואנכי בעלתי בם--נאם-ד'.

כי זאת הברית אשר אכרת את-בית ישראל אחרי הימים ההם, נאם-ד', נתתי את-תורתך בקרבם, ועל-לבם אכתבנה; והייתי להם לאלהים, והמה יהי-לי לעם.

ולא ילמדו עוד, איש את-רעהו ואיש את-אחיו לאמר, דעו, את-ד': כי-כולם ידעו אותי למקטנם ועד-גדולם, נאם-ד'--כי אסלח לעונם, ולחטאתם לא אזכר-עוד

[ירמיהו לא ל-לג]

אי אפשר לאדם להיפרד מדבקות האלקית, ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה אור ה' אלקי ישראל.

אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה.

על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי, ובכללות התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", והעולם מתכוון בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד.

האפשרויות לדבר "גבוהה גבוהה", על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירוזים מוחלטים, הן תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, "כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך".

החזיון מתגלה ביחווה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך

[אורות ישראל א יג]